

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – stan komputeryzacji i plany rozwoju

Piotr Ziembicki

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna

1. Wstęp

Większości czytelników biblioteka kojarzy się z długimi półkami pełnymi książek obłożonych szarym papierem, opisanych wielocyfrowymi numerami, z ciszą czytelników i bibliotekarzami w obowiązkowych okularach, przemykającymi się jak duchy z naręczami książek. Także z katalogami, w których trudno coś znaleźć, a kiedy już się znajdzie - z wypisywaniem rewersów, z których i tak większość wróci nie zrealizowana. Tymczasem biblioteka może odegrać kluczową rolę w budowie społeczeństwa informacyjnego.

W świecie oplecionym pajęczyną kabli, podłączonym do Internetu, biblioteka wydaje się instytucją zamierającą. Internet dostępny jest w każdym miejscu, 24 godziny na dobę - biblioteka ma konkretne godziny pracy, często pokrywające się z typowymi godzinami roboczymi. Kilka kliknięć wystarczy, aby przeszukać Internet - w bibliotece trzeba skorzystać z pomocy bibliotekarza albo samodzielnie szperać w katalogach. W sieci dostępna jest praktycznie nieskończona ilość informacji - nawet najzasobniejsze biblioteki mają tylko ułamek tej wielkości. Informacja w Internecie jest multimedialna, interaktywna czy też w inny sposób przyjazna - większość zbiorów bibliotek to książki i czasopisma, czyli zadrukowane karty papieru.

Wydaje się więc, że jako źródło informacji Internet pod każdym względem przebija bibliotekę. Czy oznacza to, że biblioteki czeka koniec? Czy odejdą w przeszłość, tak jak w przeszłość powoli odchodzą tradycyjne techniki składu i druku? Oczywiście, nikt naprawdę nie wie, co się stanie. Wydaje się jednak, że biblioteki czeka renesans na miarę tego, jaki - po latach regresu i pomimo obecności telewizji i wideo - przeżywa dziś kino. Stanie się tak za sprawą koncepcji biblioteki wirtualnej.

Informatyka daje bibliotekom większe możliwości niż tylko automatyzacja czynności wcześniej wykonywanych ręcznie, jak wypożyczenia czy poszukiwanie informacji. Zastosowanie komputerów i nowoczesnego oprogramowania pozwala zrealizować koncepcję biblioteki wirtualnej, otwartej 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu, 365 dni w roku, w której nie trzeba poruszać się między półkami po to, by odnaleźć konkretną książkę. Wystarczy, za pośrednictwem przeglądarki internetowej, wykonać kilka zapytań na bazie danych bibliograficznych. Następnie - po zlokalizowaniu interesującej pozycji - zarezerwować ją na czas i godzinę, w której możliwy jest jej odbiór. Nie jest przy tym istotne, czy interesująca książka znajduje się rzeczywiście w bibliotece, ponieważ dzięki informatyce i standardom wymiany międzybibliotecznej katalogi wielu bibliotek "fizycznych" mogą zostać połączone w jeden.

2. Stan aktualny komputeryzacji WiMBP

W tym kontekście Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze mając świadomość wartości zbiorów, którymi dysponuje, rozpoczęła proces informatyzacji, którego efektem jest między innymi udostępnienie katalogu on-line, oraz zapewnienie pracownikom i czytelnikom biblioteki dostępu do zasobów informacyjnych

krajowych i zagranicznych. Kolejne etapy informatyzacji obejmowały: realizację lokalnej sieci komputerowej w budynku Biblioteki, zakup odpowiedniego sprzętu, oprogramowania systemowego, zakup i wdrożenie aplikacji bibliotecznej oraz podłączenie całej tej struktury do sieci Internet, wraz z udostępnieniem elektronicznego katalogu bibliograficznego.

W dniu dzisiejszym w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece im. C. Norwida w Zielonej Górze funkcjonuje: 56 stacji roboczych, w tym 45 komputerów klasy PC oraz 11 terminali znakowych, umożliwiających czytelnikom przeszukiwanie bazy danych bibliograficznych oraz zamawianie wyszukanych książek. Pracę aplikacji bibliotecznej (aplikacji bazodanowej w architekturze klient/serwer opartej na serwerze baz danych firmy Progress) umożliwia serwer SUN Ultra Enterprise, natomiast funkcje serwera poczty elektronicznej, serwera www (www.wimbp.zgora.pl), DNS, proxy itd. pełni serwer SUN Ultra 5. Na styku sieci LAN/WAN pracuje router CISCO 1601 i modemy basebond. Inne urządzenia funkcjonujące w ramach LAN Biblioteki to serwery drukarkowe (HP), drukarki igłowe, atramentowe, laserowe, ploter, skaner i inne.

Realizacja podłączenia sieci lokalnej Biblioteki do Internetu była przeprowadzona dwuetapowo. We wczesnej fazie tego procesu uruchomiono stałe łącze telekomunikacyjne z regionalnym węzłem Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej (NASK), zapewniające dostęp do sieci z prędkością 19,2 kbit/s. Zarejestrowano również zakres wykorzystywanych adresów ip oraz własną domenę internetową „wimbp.zgora.pl”. Jednocześnie w celu umożliwienia czytelnikom i pracownikom korzystania z zasobów Internetu, zainstalowano w Czytelni Ogólnej odpowiednio przygotowany komputer. Wkrótce jednak to rozwiązanie, ze względu na zbyt małą przepustowość łącza i zbyt duży ruch w sieci, okazało się niewystarczające. W celu poprawy sytuacji zestawiono łącze stałe o przepływności 128 kbit/s do węzła Zielonogórskiej Sieci Komputerowej „ZielMAN”, co okazało się dobrym rozwiązaniem nie tylko ze przyczyn technicznych ale również ze względu na możliwość dalszej jego rozbudowy. Dodatkowym pozytywnym elementem takiego rozwiązania jest fakt uczestnictwa Biblioteki Wojewódzkiej w strukturze sieci naukowej Zielonej Góry co ułatwia środowisku naukowemu dostęp do jej baz danych

W celu zwiększenia środowiska czytelników, studentów i pracowników nauki, możliwości korzystania z dostępu do Internetu podjęto starania o środki na uruchomienie odrębnej Czytelni Multimedialnej i Internetowej, zakończone pomyślnie, dzięki dotacji Ministerstwa Kultury i Sztuki. Obecnie czytelnicy Biblioteki mogą korzystać z dziewięciu stanowisk komputerowych, przygotowanych do przeglądania zawartości książek multimedialnych i innych publikacji elektronicznych na dyskach CD-ROM oraz korzystać z dostępu do sieci Internet. Dwa z nich pracują w Oddziale dla Dzieci, jeden w Oddziale dla Niepełnosprawnych, natomiast sześć komputerów jest udostępnianych w Czytelni Multimedialnej i Internetowej. Dodatkowo można tam korzystać z płyt zapisanych w standardzie DVD na oddzielnym, specjalnie przeznaczonym do tego celu stanowisku.

3. Plany rozwoju

Przedstawiona powyżej krótka charakterystyka komputeryzacji Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze pokazuje jak wiele do tej pory zostało uczynione w celu zapewnienia czytelnikom, pracownikom oraz środowisku naukowemu regionu możliwości komunikowania się oraz korzystania z dostępu do zasobów informacyjnych krajowych i zagranicznych. Jednak biorąc pod uwagę rosnące potrzeby

związane z dostępem do informacji oraz konieczność integracji zasobów informacyjnych różnych instytucji kulturalnych i naukowych oraz wspólne ich prezentowanie szerokiemu gronu odbiorców Biblioteka rozpoczęła realizację dwóch projektów informatycznych.

Celem pierwszego z nich jest zintegrowanie katalogów wszystkich Bibliotek Zielonej Góry i regionu dawnego województwa zielonogórskiego oraz ich jednolita prezentacja m.in. w postaci katalogu on-line dostępnego w sieci Internet. W tym celu planuje się powołanie w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze „Centrum Przetwarzania Danych Bibliotecznych” (CPDB), którego zadaniem byłoby przechowywanie, administrowanie i udostępnianie Bibliotekom z miasta i regionu aplikacji bibliotecznej wraz z bazą danych bibliograficznych. Praca bibliotek miasta i regionu, podłączonych do CPDB za pośrednictwem Internetu, ograniczała by się do uzupełniania bazy danych o dane specyficzne dla jej działania (numery inwentarzowe, dane czytelników, dane związane z wypożyczeniami itd.). Realizacja CPDB przebiegać będzie dwuetapowo. Pierwsza faza obejmie wykonanie niezbędnych inwestycji związanych z zapewnieniem WiMBP infrastruktury teleinformatycznej umożliwiającej uruchomienie CPDB. Inwestycje te obejmą w początkowym okresie upgrade łącza stałego do przepływności 512 kbit/s (docelowo realizacje łącza światłowodowego do węzła sieci ZielMAN), zakup i konfigurację routera, serwera komunikacyjnego (do połączeń Dial-Up bibliotek regionalnych) oraz nowego serwera zapewniającego pracę serwera aplikacji Citrix MetaFrame. Natomiast druga faza związana będzie z zakupem i konfiguracją niezbędnego oprogramowania oraz przygotowaniem obecnie funkcjonujących baz danych do integracji w ramach Centrum Przetwarzania Danych Bibliotecznych.

Korzyści takiej integracji są oczywiste, i nie sposób wszystkich ich przedstawić w tak krótkim opracowaniu. Warto jednak podkreślić, iż najbardziej widocznym i znaczącym dla wszystkich efektem realizacji projektu, będzie uruchomienie jednolitego interfejsu baz danych bibliotecznych instytucji pracujących na terenie województwa lubuskiego, oraz ułatwienie dostępu do informacji zarówno dla pracowników tych instytucji jak i czytelników.

Drugim projektem informatycznym, którego realizację rozpoczęła Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze jest stworzenie oraz prowadzenie serwisu internetowego w postaci stron WWW, którego zadaniem byłoby udostępnianie informacji o Bibliotekach funkcjonujących w regionie, wydarzeniach kulturalnych, aktualnościach ze środowiska kulturalnego i naukowego regionu itd. Forma stron WWW, które są najbardziej popularną usługą Internetu nie narzuca praktycznie żadnych ograniczeń (można umieszczać na nich tekst, grafikę, dźwięk, sekwencje video itd.). Podnosi to znacząco ich atrakcyjność wizualną, co z kolei wiąże się z poszerzeniem kręgu odbiorców. Ma to ogromne znaczenie w kontekście zadań Biblioteki, z których podstawowym jest umożliwienie społeczeństwu dostępu do wiedzy z maksymalnie wielu dziedzin.

W czasie wieloletniej pracy, Biblioteki Regionalne zgromadziły ogromną ilość danych, związanych z różnymi formami ich działalności, historią, księgozbiorem, regionem w których funkcjonują, działalnością innych jednostek kulturalnych i naukowych miast. W tym kontekście udostępnienie danych wydaje się poważnym wyzwaniem, którego realizacja doprowadzi

do poszerzenia zakresu usług oferowanych przez Biblioteki z korzyścią dla wszystkich. Wśród informacji udostępnianych na stronach WWW znajdują się między innymi:

historia Bibliotek, miasta i okolic,
 godziny pracy Działów, wydarzenia z życia Bibliotek,
 terminarze wydarzeń związanych z życiem kulturalnym, naukowym i społecznym,
 informacje o dostępnych zasobach bibliotecznych,
 historia ważniejszych jednostek kulturalno–oświatowych miasta i regionu,
 informacje o środowisku kulturalnym miasta,
 publikacje naukowe o regionie i inne.

Dodatkowo serwis internetowy będzie forum wymiany informacji, umożliwiającym szybki i tani kontakt z innymi Bibliotekami oraz dostęp do wszystkich pozostałych usług udostępnianych w sieci Internet (np. poczta elektroniczna).

4. Wnioski

Przedstawiony powyżej obecny etap informatyzacji Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze wskazuje, iż od strony infrastruktury teleinformatycznej jest ona doskonale przygotowana do pełnienia swoich funkcji. Już dzisiaj funkcjonujące połączenie z Internetem zapewnia pracownikom Biblioteki dostęp do zasobów informacyjnych krajowych i zagranicznych, umożliwia korzystanie z poczty elektronicznej, uczestniczenie w listach dyskusyjnych, projektach naukowych realizowanych w sieci Internet itd. Również czytelnicy, odwiedzający Bibliotekę mają możliwość skorzystania z dostępu do Internetu z komputerów udostępnionych w działach.

Natomiast realizacja opisanych projektów informatycznych pod wspólną nazwą „Lubuskiej Biblioteki Wirtualnej” zapewni WiMBP w Zielonej Górze miano jednej z najlepiej zinfomatyzowanych placówek bibliotecznych w Polsce. Dodatkowo dzięki wdrożonym projektom będzie możliwe wypożyczenie książki, płyty czy filmu nie dbając o to, w zbiorach, której biblioteki regionu się ona znajduje. Pozwoli zaoferować usługi wcześniej nie udostępniane lub udostępniane tylko częściowo. Przykładowo, książki mogą być rezerwowane na konkretny dzień i godzinę. Biblioteka może łatwo monitorować, które pozycje książkowe są szczególnie popularne wśród jej czytelników, i dokupić więcej egzemplarzy albo wycofywać te, które od dawna nie są wypożyczane.

Podsumowując, można stwierdzić, iż Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze już obecnie jest przygotowana do pełnienia funkcji Biblioteki Naukowej. W niedalekiej przyszłości infrastruktura teleinformatyczna instytucji zapewni dostęp do zasobów informacyjnych krajowych i zagranicznych nie tylko środowisku Zielonej Góry, ale całego województwa lubuskiego.